

THEMAGROEP HERZIENE AANPAK IBC- EN STORTLOCATIES – VISIE

24 juli 2017

Aanleiding voor de themagroep

Het Ministerie van I&M, provincies, gemeenten en Unie van Waterschappen willen de nazorg van IBC-locaties en stortlocaties de komende jaren zo veel mogelijk beëindigen. Het streven van eindige nazorg is vastgelegd in het *Convenant bodem en ondergrond 2016-2020*.

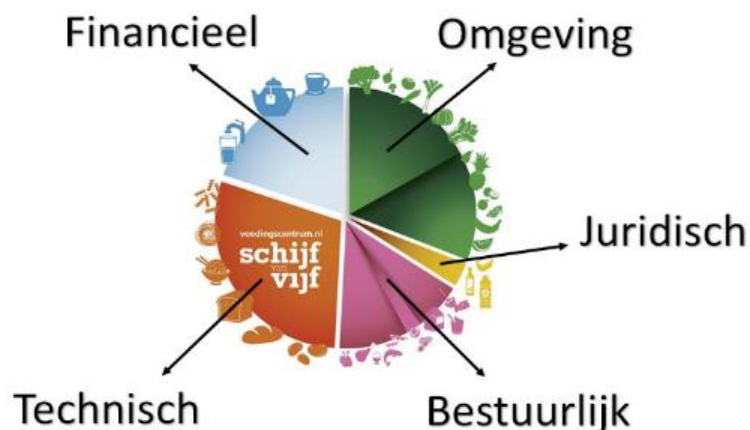
IBC-locaties zijn - na de aanpak van de spoedlocaties - te beschouwen als de resterende saneringsopgave. De ontwerpen van IBC-saneringen dateren veelal uit de jaren tachtig en negentig, kort na het begin van de Nederlandse bodemsaneringsoperatie. Voor veel voormalige stortlocaties geldt hetzelfde. Daarom worden stortplaatsen ook betrokken. Het Uitvoeringsprogramma (UP) van de overheid, dat er mede voor moet zorgen dat de gestelde doelen in het convenant worden bereikt, gaat vooralsnog uit van 560 locaties (bron? Hoe hard?). Andere schattingen gaan tot enkele 1000-en locaties. De jaarlijkse nazorgkosten lopen in de miljoenen euro's.

De afgelopen decennia is er veel kennis verzameld over bodemverontreiniging en sanering ervan. Dankzij beter inzicht in de risico's van bodemverontreiniging kon het bodembeleid in de loop der jaren steeds verder worden genuanceerd en de kosten worden verlaagd. De kennisontwikkeling en kostenbesparing die dit op termijn kan opleveren, zijn voldoende reden om de aanpak van bestaande nazorglocaties te herzien. Toch zijn deze inzichten zelf vaak niet genoeg reden om iets aan deze situatie van te veranderen. Daarvoor is meer nodig.

De *themagroep Herziening IBC-locaties* van het *BodemBreed Forum* wil haar kennis en ervaring inzetten om de doelen in het convenant wat betreft IBC- en stortlocaties te bereiken. Daarom is de themagroep in 2016 gestart met het organiseren van inspiratiesessies letterlijk op en rondom enkele IBC locaties in Nederland. Tijdens deze inspiratiesessies is de zogenaamde 'schijf van vijf' ontwikkeld en gepresenteerd. De schijf van vijf maakt heroverweging op basis van een vijftal (succes)factoren mogelijk. De schijf van vijf wordt als een praktisch hulpmiddel nader toegelicht in deze visie.

Schijf van vijf

De themagroep heeft vijf groepen factoren geïdentificeerd, de schijf van vijf, die bepalen of de huidige aanpak van nazorglocaties succesvol kan worden herzien. Analyse van en inzicht in mogelijke drivers uit de schijf maakt de kansen op afbouw en mogelijke oplossingen inzichtelijk.

1. *Bestuurlijk*

- Allereerst het convenant zelf: het convenant betekent voor bevoegde gezagen en eigenaren van locaties, vaak dezelfde overheden, een impuls om eindige oplossingen nadrukkelijker te onderzoeken. Van belang is dat de doelstellingen, maar vooral ook de voordelen van een herziene aanpak, binnen alle lagen van de organisaties bekend zijn en ook onderschreven worden.
- In het kader van de Omgevingswet zal het bevoegd gezag over de bodem worden overgedragen van de provincie aan de gemeenten. Daarmee zal ook de verantwoordelijkheid voor de nazorglocaties geheel of gedeeltelijk worden overgedragen. De overdracht is een goede aanleiding om de nazorgverplichtingen kritisch te beoordelen en te herzien.
- Los van het convenant zijn duurzame oplossingen gewenst. Over het algemeen is eeuwigdurende nazorg niet duurzaam. Hiermee samenhangend wordt binnenkort de norm *ISO 18504: Soil quality – Sustainable remediation* gepubliceerd.

2. *Technisch*

- De afgelopen decennia is veel kennis verzameld over het gedrag en risico's van verontreinigingen. Zo is er veel meer bekend over de rol die natuurlijke afbraak bij veel organische verontreinigingen kan spelen en de risico's van verontreiniging (verspreiding, blootstelling). Ook zijn er meer en betere saneringstechnieken beschikbaar gekomen.
- Mede vanwege de nog beperktere kennis zijn veel afwegingen destijds *worst case* gemaakt. Herinterpretatie van oude bodemonderzoeksgegevens en saneringsonderzoeken kunnen tot nieuwe conclusies en keuzes leiden.
- De verontreinigingssituatie kan inmiddels, enkele decennia later, zijn veranderd, door bijvoorbeeld natuurlijke afbraak, onttrekking en zuivering van het grondwater en/of immobilisatie.

3. *Juridisch*

- Beschikkingen uit het verleden sluiten soms niet meer aan op het huidige beleid. Dit kan aanleiding zijn om de beschikking of de aanpak aan te passen.
- Private en publiekrechtelijke belangen kunnen niet met elkaar overeenkomen. De verschillende belangen dienen te worden (er)kend en met elkaar in overeenstemming gebracht.

4. *Omgeving*

- Herontwikkeling, bovengronds of ondergronds, kan een goede aanleiding zijn om een definitieve saneringsaanpak te realiseren. Hetzelfde geldt als aan de ondergrond andere functies, zoals WKO, worden toegevoegd.
- Gebiedsgericht grondwaterbeheer kan een aanleiding zijn om de herziene aanpak van een of meer nazorglocaties gelijktijdig te herzien.
- Voor het realiseren van oplossingen is draagvlak van en dus effectieve communicatie nodig met betrokken bedrijven en omwonenden. Draagvlak begint met een goede omgevingsanalyse (*stakeholders*, belangen) en het zoeken naar win-win situaties.
- De huidige aanpak kan ongewenste effecten hebben voor de omgeving, bijvoorbeeld door onttrekking van grondwater of vanwege periodieke maatregelen.

5. *Financieel*

- Een financieel onderbouwde afweging is nodig om de keuze voor een eindige aanpak te verantwoorden, ook naar de achterban, zoals hogere bestuurlijke lagen. In opdracht van het Ministerie is specifiek voor deze afweging in 2016 al een financieel model ontwikkeld.

- Voor de financiering van een eindige aanpak kan eenmalig meer geld nodig zijn dan jaarlijks nodig is voor eeuwigdurende nazorg. Financiering kan hierdoor een belemmering zijn, zelfs als een eindige aanpak op termijn goedkoper is. Financiering is een harde voorwaarde voor een eindige aanpak.
- Welke keuze ook wordt gemaakt, aan elke keuze zijn financiële risico's verbonden. Met de keuze voor een eindige aanpak verdwijnt onzekerheid over toekomstige beheers- en vervangingskosten, maar worden nieuwe uitvoeringsrisico's geïntroduceerd. Risico's dienen zo veel mogelijk vooraf te worden onderkend en ingeschat. Oplossingen om met deze risico's om te gaan, zijn gewenst. Afkoop is één oplossing, maar er zijn meer oplossingen mogelijk, zoals constructies waarbij de risico's worden gedeeld, een risicofonds, et cetera.
- Te verwachten is dat het Rijk in de toekomst steeds minder zal bijdragen aan IBC en nazorg. Financiering zal op een andere wijze moeten plaatsvinden (bijvoorbeeld uit de private sector). Dit is een stimulans om op zoek te gaan naar een eindige aanpak.

Hoe meer factoren bijdragen, des te groter de kans op een herziene aanpak. Zo kunnen bestuurlijke, technisch-inhoudelijke en omgevingsfactoren gelijktijdig een trigger zijn voor een eindige aanpak in een nieuwe ontwikkeling die past bij de omgeving. Combinatie van meerdere (maatschappelijke) opgaven en oplossingen kunnen meerdere financieringsstromen op gang brengen en een breder draagvlak creëren voor eindige oplossingen.

Voor individuele locaties is daarom van belang na te gaan wat elke succesfactor kan bijdragen om tot een nadere heroverweging te komen, dit in relatie tot andere factoren. De ontwikkeling van tools (gereedschappen), zoals het reeds ontwikkelde financieel model, kan de heroverweging vereenvoudigen en verbeteren.

Activiteiten

De themagroep werkt op verschillende manieren aan de doelstelling om de nazorg van IBC-locaties en stortlocaties de komende jaren zo veel mogelijk beëindigen.

1. Kennisuitwisseling en kennisontwikkeling

- Sinds de oprichting in 2016 heeft de themagroep inspiratiesessies georganiseerd, met als doel het onderwerp onder de aandacht te hebben en houden en kennis en expertise uit te wisselen met probleemeigenaren, overheden en marktpartijen. De themagroep zal ook in de toekomst bijeenkomsten blijven organiseren.
- In 2015 en 2016 zijn door Bodembreed Forum sessies georganiseerd over nazorg, waarbij de nieuwste ontwikkelingen voor het voetlicht zijn gebracht.
- Behalve door themabijeenkomsten zal de themagroep ook op andere manieren het onderwerp en de resultaten van haar eigen activiteiten onder de aandacht brengen, zoals door artikelen en presentaties.

2. Samenwerking met het Uitvoeringsprogramma (UP)

- Het *Uitvoeringsprogramma (UP)* van de overheid moet er mede voor zorgen dat de gestelde doelen in het convenant worden bereikt. Het UP en de themagroep streven, vanuit verschillende achtergronden, dus hetzelfde doel na en onderhouden daarom nauw contact met elkaar.
- De themagroep heeft het UP geadviseerd over de kennisvraag "Hoe komen we tot afbouw van IBC-locaties in het nieuwe bodembeleid?" die vanuit de werkgroep verdeling kennisbudget namens Rijkswaterstaat is gesteld. Het advies kan als volgt worden samengevat:
  - Er is op dit moment geen sluitend overzicht van de nazorglocaties. Daarbij kunnen de aard en problematiek van nazorglocaties onderling sterk verschillen, met definitieverschillen tot gevolg. Een overzicht van relevante locaties is gewenst.

- Ontwikkel een model met daarin verschillende tools waarmee de verschillende succesfactoren voor een herziene aanpak optimaal kunnen worden ingezet. Het model moet te gebruiken zijn door zowel de probleemhebbers zelf als hun adviseurs. Het model dient voor te sorteren op de nieuwe context van de nieuwe Omgevingswet.

Op basis van dit advies heeft het UP de volgende opdracht bij haar kennisvraag geformuleerd: "Ontwikkel een handelingsperspectief voor de afbouw van nazorglocaties dat inzicht geeft in de huidige praktijkopgave en dat kan worden vertaald naar oplossingen binnen de nieuwe Omgevingswet waarbij bestaande en nieuw te ontwikkelen tools ingezet worden." De themagroep zal als klankbordgroep bij deze opdracht betrokken worden.

3. *"Hands on"*

- De leden van de werkgroep wachten de uitwerking van de kennisvraag niet af, maar proberen binnen hun (eigen) netwerk cases ter hand te nemen. Probleemeigenaren worden uitgenodigd cases aan te dragen voor een vrijblijvende screening op haalbaarheid. De eigenaar profiteert van het voorwerk voor een heroverweging. De ervaringen die de themagroep doet, kunnen worden gedeeld en zijn input voor het bovengenoemde model of de screening van nieuwe locaties.
- Op dit moment voert het RIVM onderzoek uit waarbij diverse (grote) IBC locaties worden geïnventariseerd en gekarakteriseerd. Waar mogelijk zullen inzichten uit het lopende onderzoek worden benut en gedeeld.
- Eerste versies van het model zullen worden toegepast op pilot locaties. Ervaringen kunnen worden gebruikt om het model verder te verbeteren. Op 26 oktober 2017 wordt een sessie gehouden bij Rijkswaterstaat waar de schijf van vijf en de bijbehorende tools wordt getoetst aan de hand van een drietal casussen.

De bovengenoemde activiteiten staan alle in nauw onderling verband met elkaar. Hoe meer de activiteiten elkaar ondersteunen, des te beter de effectiviteit ervan.